

JIŘÍ BÍLEK

Kyselá těšínská jablíčka

ČESKOSLOVENSKO-POLSKÉ
KONFLIKTY O TĚŠÍNSKO
1919, 1938, 1945

EPOCHA

POLOZAPOMENUTÉ
EDICE
**Polozapomenuté
války**
VÁLKY

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita Liberec)

PhDr. Karel Richter, CSc. (Klub autorů literatury faktu)

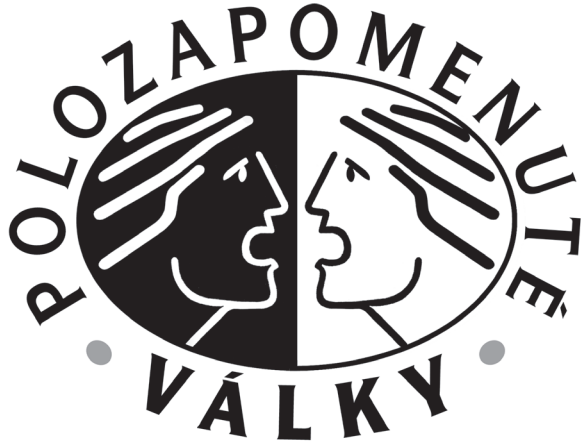
prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

POLOZAPOMENŮTĚ
VÁLKY.

EDICE

JIŘÍ BÍLEK

Kyselá těšínská jablíčka

ČESKOSLOVENSKO-POLSKÉ
KONFLIKTY O TĚŠÍNSKO
1919, 1938, 1945

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Jiří Bílek, 2011, 2018

Cover © Karel Kárász, 2011, 2018

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2011, 2018

ISBN 978-80-7557-150-2 (print)

ISBN 978-80-7557-605-7 (ePub)

ISBN 978-80-7557-606-4 (mobi)

ISBN 978-80-7557-607-1 (pdf)

OBSAH

Úvodem	11
I. Tři bratři u jedné studně	
Stručný nástin historie Těšínska do konce první světové války ..	15
Těšínské knížectví	17
Od luterství ke katolicismu	19
Politický a soudní kraj Země slezské	24
Poláci, Češi, Němci, Šlonzáci a Židé	28
II. Nic neřešící sedmidenní válka	
Od vojenské akce v lednu 1919 k rozdělení Těšínska v roce 1920	33
České či polské Těšínsko?	35
Příjezd první dohodové komise	39
Volby, které nesměly být	41
Čekání na příjezd legií z Francie	43
Pokus plukovníka Šnejdárka o „dohodovou“ lest	46
Obsazení Bohumína	52
Boje v Karviné	58
Šest padlých legionářů	61
Těšín a Třinec v československých rukách	63
Na břehu Visly	67
Místo vojáků přicházejí na řadu politici	72
Příjezd Grénardovy komise	78
Dny plné strachu a násilí	83
Ať o všem rozhodne plebiscit!	88
Dohodoví vojáci zbiti v Orlové	93
Zub za zub, oko za oko!	96
Plebiscit, nebo arbitráž?	100
Jsme připraveni podat pomocnou ruku	102
Kompromis nic neřeší	106
Rozdělení Těšínska	108
Klid před další bouří	111

III. Když se dva perou...

Těšínsko mezi lety 1920 a 1945	113
Likvidační smlouva z roku 1925	115
První volby „českých“ Poláků	119
Všechn lid na Těšínsku až po Ostravici mluví polsky.....	126
Poláci! Probudme se!	132
Volby s překvapivými výsledky	135
Hubatý doktor na hranicích.....	138
Autonomie pro Poláky	142
Svaz Poláků v Československu a Bojová organizace.....	145
Těšínsko je vaše!	149
Dvě kruté rány v jednom dni.....	154
Nenaplněné možnosti	157
Samostatná operační skupina „Śląsk“	159
Sup živící se mršinou	163
Velké představení u mostu	170
I mrtví musí být Poláky!	177
Slezský odboj	184
Boje u Čadce a Javoriny	188
Bezirk Teschen	192
Dva odboje a dvě představy	196

IV. Dlouhé stíny horkého léta

Vojenský a politický spor o Těšínsko v letech 1945–1947	199
Země zjizvená válkou i nedávnou minulostí	201
Velké Československo od moře k moři	206
Obsazení části Racibórzka a Kłodzka	208
„Burza 333“	217
Vystříhat se všech ozbrojených incidentů!	220
Jen pro čisté Poláky!	224
Vojenský kryt hranic	227
Velitelství s krycím názvem „Josef“	230
Čekání na polský útok	233

Studená sprcha v Moskvě	236
Uděláme s Čechy, co budeme chtít	238
Dohoda může být jenom dobrovolná	242
Krátké uvolnění	244
Napětí opět narůstá	248
Čechům tu nic nenecháme!	250
Riskantní hra o národnostní menšiny	252
Občané nižší kategorie?	256
Nečekané vyhrocení situace	259
Vojáci a dívčí mládež z Třanovic	264
Češi, nezapomínejte na svou krev!	269
Varování od zpravodajců	272
Zdokonalená organizace armády	274
Růst nacionalistických nálad	276
Vypukne na Těšínsku povstání?	280
Zajímavá zpráva majora Koutného	282
Poslední komplikace a nejistoty	284
První vstup Stalina do sporu	287
Raději nevzpomínat... ..	291
Druhý Stalinův zásah	293
Místo tradičního závěru	296
Chronologie	298
Seznam hlavních použitých pramenů a literatury	304

ÚVODEM

V sobotu 8. března 1947 odjížděl z pražského Wilsonova nádraží do Varšavy zvláštní vlak, který vezl československou vládní delegaci k podpisu spojenecké smlouvy s Polskem. Spolu s předsedou vlády Klementem Gottwaldem ji tvořili ministr zahraničních věcí Jan Masaryk, státní tajemník v ministerstvu zahraničí Vladimír Clementis, ministr národní obrany Ludvík Svoboda, ministr techniky Jan Kopecký, ministr zahraničního obchodu Hubert Ripka, ministr průmyslu Bohumil Laušman a ministr dopravy Ivan Pietor. Složení delegace reprezentovalo hlavní politické strany v Československu – i to mělo potvrdit, že jedou do Varšavy udělat tlustou čáru za minulostí, s níž souhlasí většina obyvatel. Doprovázel je polský ambasador v Praze Stefan Wierblowski.

Československou delegaci uvítal ve Varšavě předseda polské vlády Józef Cyrankiewicz se svými náměstky Władysławem Gomułą a Antonym Korzyńským a ministrem zahraničních věcí Zygmundem Modzielewským. Další dva dny byly věnovány poslednímu „dopilování“ připraveného textu a rozhovorům a v neděli 9. března ráno také vojenské přehlídce. Mohla mít trochu pikantní příchuť, vzhdyť od chvíle, kdy proti sobě stáli českoslovenští a polští vojáci připravení k boji, neuplynuly ještě ani dva roky, ale změnila se v manifestaci československo-polské družby: lidé provolávali slávu Klementu Gottwaldovi i bratrskému slovanskému národu.

V pondělí 10. března došlo v malém salonu prezidentského paláce Belveder k vlastnímu podpisu Smlouvy o přátelství a spolenectví mezi Československou republikou a Polskou republikou. V přítomnosti polského prezidenta ji podepsali oba předsedové vlád a ministři zahraničních věcí. Polský prezident Bolesław Bierut zdůraznil, že smlouva je „pevnou zárukou toho, že všechny další otázky budou řešeny v duchu slovanské vzájemnosti a bratrství“; K. Gottwald uvítal smlouvu jako doklad společného postupu obou zemí „ve jménu svobody, pokroku a štěstí“.

Už ve čtyři hodiny odpoledne se na hlavním mostě spojujícím český a polský Těšín konala „slavnost obyvatelstva nadšeného z podpisu spojenecké smlouvy“. Z české strany vyrazilo na most asi šest a půl tisíce dělníků z Třineckých železáren a dalších občanů, aby se přesně uprostřed

setkali se stejně početným polským průvodem, za doprovodu hudby a provolávání hesel společně prošli polskou částí města a pak se vrátili zpátky.

Při návratu z Polska se československá delegace zastavila ve středu 12. března nejprve v Pardubicích a pak byla uvítána na Wilsonově nádraží v Praze. Na obou místech promluvil K. Gottwald a připomenul, že k podpisu smlouvy došlo ve dnech, kdy v Moskvě začala konference ministrů zahraničních věcí čtyř velmocí o Německu. „Naše spojenecká smlouva s Polskem vytváří spolu s československo-sovětskou a československo-jugoslávskou smlouvou mohutnou slovanskou frontu proti možnosti výbojů imperialistického Německa,“ prohlásil za velkého potlesku.

Spojenecká smlouva s Polskem byla uzavřena na 20 let a patřil k ní i protokol, že všechny sporné otázky mezi oběma státy budou vyřešeny do dvou let. Připraveny k podpisu byly také československo-polská hospodářská a kulturní dohoda, které měly dostat vzájemné vztahy na vyšší úroveň...

Tak lze z dobového tisku i po více než šedesáti letech vnímat atmosféru provázející podpis československo-polské spojenecké smlouvy a nepochybně o tom, že většina obyvatel Československa ji tak opravdu vnímala. Ale v politice nikdy nebylo a ani dnes není důležité, co se říká a píše, to podstatné se vždy odehrává kdesi v zákulisí a veřejnost se o tom zpravidla dozví až po řadě let. Jinak tomu nebylo ani při podpisu spojenecké smlouvy mezi Prahou a Varšavou – obě strany k němu byly doslova dotlačeny z Moskvy, kde už měli dost stálých československo-polských nedorozumění a sporů. Když se neumíte dohodnout po dobrém, stanou se z vás přátelé a spojenci z donucení, rozhodl sám Josif Visarionovič Stalin. Nemůžeme už dál strpět vaše stálé hádky i stížnosti, máme zcela jiné starosti a vaše rozhádanost ohrožuje stabilitu impéria, které začínáme budovat proti spojujícím se silám imperialismu, připravujícím novou válku proti silám pokroku a míru. A když neposlechnete a své sporné otázky rychle nevyřešíte... Víc ani nebylo třeba říkat, všichni dobře věděli, že Stalin neposlušnost krutě trestá.

Ač o tom nikdo nemluvil a nepsal, většina Čechů, Slováků i Poláků věděla, co si představit pod „spornými otázkami“, které měly být podle protokolu vyřešeny do dvou let. Šlo především o hraniční otázky a spor o několik území, který trval v některých případech už od roku 1918

a vedl dokonce třikrát k československo-polským lokálním vojenským konfliktům. A pokud by se někdo zeptal, kde hledat onen „neuralgický bod“, určitě by mu většina lidí na obou stranách hranice odpověděla jediným slovem: Těšínsko.

I Tři bratři u jedné studně

*Stručný nástin
historie Těšínska
do konce první světové války*

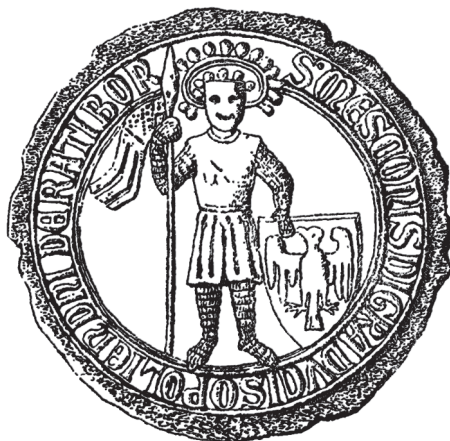
Těšínsko, Těšínské Slezsko, Śląsk Cieszyński, Ziemia Cieszyńska, Teschener Schlesien – to jsou jen některá pojmenování pro území bývalého Těšínského knížectví ve Slezsku včetně všech jeho částí, z nichž se v průběhu doby stala samostatná stavovská panství. Jeho územní a státoprávní vývoj byl vždy úzce spjatý se Slezskem jako územím, na nějž si činili nároky polští i čeští panovníci a kde byl také silný německý a uher-
ský vliv.

Podle pověsti se v roce 810 sešli u studny tři synové polského krále Boleslava, kteří se jmenovali Bolek, Lešek a Těšmír a založili město Těšín, kolem nějž později vzniklo samostatné knížectví. Řeč historických pramenů a archeologických nálezů je jiná – nejstarší nálezy pocházejí zhruba z období 10 000 př. n. l. a vypovídají o tom, že ačkoliv zdejší oblast byla důležitým komunikačním uzlem, jímž procházely obchodní stezky spojující povodí Moravy, Odry, Visly a Váhu, její osídlení bylo poměrně malé. V době bronzové v 8. stol. př. n. l. vyrostlo asi pět kilometrů severně od dnešního Těšína mohutné hradiště, které přetrvalo i dobu železnou a ve druhé polovině 7. století bylo osídleno Slovy. Jeho pozůstatky najdeme dnes v Chotěbuzi-Podboře a era hradiště nazývaného také Starý Těšín skončila někdy v polovině 11. století. Právě v té době vyrostl na území dnešního Cieszyna zeměpanský hrad poprvé uváděný jako Tescin či Tessin v papežské bule Hadriána IV. z roku 1155. Na hradě byla i rotunda s půlkruhovou apsidou zasvěcená sv. Mikuláši. Oblast kolem Těšína tehdy náležela knížecímu a královskému rodu Piastovců a byla součástí Slezska, od roku 1138 údělného piastovského území.

TĚŠÍNSKÉ KNÍŽECTVÍ

O Slezanech se jako první zmiňuje na konci 9. století tzv. bavorský geograf: tehdy byli pod silným vlivem Velké Moravy. Po jejím pádu se na území Slezska vytvořil kmenový svaz, který patrně alespoň zčásti patřil k českému státu. Vratislav, pozdější metropoli Horního Slezska, měl založit kníže Vratislav I. a území zůstalo pod českým vlivem až do poloviny 10. století. Vztah k českému knížectví zůstal významný i v dalších letech: v roce 965 si první historický polský kníže Měšek I. vzal za manželku Doubravu, dceru Boleslava I. Využil slabé vlády Boleslava II. a po bojích připojil většinu Slezska k polskému knížectví. Jeho nástupce a první polský král Boleslav I. Chrabrý ovládl celé Slezsko a v letech 1003–1004 dokonce usedl i na český knížecí stolec.

Pečeť knížete Měška I. Těšínského

„Český Achilles“ kníže Břetislav I. znovu získal v roce 1039 slezské území pod svou správou, po jeho smrti se však roku 1054 vrátilo k polskému království a zhruba o osmdesát let později se stalo jedním z mnoha údělných piastovských knížectví. Když došlo v roce 1163 k rozdělení Slezska mezi Piastovce, získal Těšínsko Měšek I. Slezský, který byl opolským knížetem. Vláda opolských knížat trvala až do roku 1281, do smrti Vladislava I., kdy si jeho synové původně jednotné území rozdělili.

Měšek a Přemysl získali Těšínsko, Osvětimsko a Ratibořsko, ale v roce 1290 se dohodli na dalším dělení: Přemysl dostal Ratibořsko, Měšek Těšínsko a Osvětimsko a stal se jako Měšek I. prvním těšínským knížetem. Zvolil stejně jako jeho bratr Přemysl pročeskou orientaci a svou dceru Violu provdal za českého krále Václava III., jímž v roce 1306 vymřel rod Přemyslovců.

Měškův syn Kazimír I. (jeho bratr Vladislav dostal Osvětimsko) holdoval v únoru 1327 Janu Lucemburskému a přijal od něj knížectví jako dědičné léno. Postavení Těšínska se vyjasnilo v srpnu roku 1335, kdy byla uzavřena mezi českým a polským králem tzv. trenčínská smlouva, v níž se Vladislav Lokýtek zřekl svých nároků na slezská knížectví a Jan Lucemburský na polskou korunu. Těšínsko se stalo součástí zemí Koruny české, jeho kulturní náboženský vývoj byl však – stejně jako ostatních slezských knížectví – v mnoha ohledech ve srovnání s Čechami a Moravou odlišný a svébytný. Zdejší knížata patřila k častým hostům na pražském dvoře a Přemek I. zvaný Nošak byl členem královské rady a předním diplomatem císaře Karla IV. i jeho syna Václava IV. Byl to „Otec vlasti“, kdo v dubnu 1348 prohlásil celé Slezsko za „věčné příslušenství České koruny“. Přemek vystavěl v Těšíně nový gotický hrad, kde přivítal i Karla IV. Díky Přemkovi vznikla také kamenná gotická socha těšínské Madony z dílny Petra Parléře. Měšek a Přemek provedli rovněž kolonizaci do té doby poměrně málo osídleného Těšínska. Založili Bílsko (dnes Bielsko-Biała), Frýdek i řadu osad, získali část Hlohovska, Místecko i další území.

Katolické Slezsko a Těšínsko (patřilo už od roku 1000 pod biskupství ve Vratislavi) zůstaly stranou husitských válek, zasáhla je jen některá husitská tažení, která však zanechala v kolektivní paměti celého Slezska obraz husitů jako rozséváčů ohně a smrti „rabujících vše, co obyvatelé nestihli ve spěchu vzít s sebou“. Kníže Boleslav I. podporoval Zikmunda Lucemburského a jeho syn Přemysl II. se přidal ve sporech Jiřího z Poděbrad a Matyáše Korvína na uherskou stranu. Vazby s českým královstvím se na čas rozvolnily. Město Těšín získalo v roce 1438 vlastní mincovnu a právo razit mince, roku 1480 byl v Těšíně ustaven zemský soud a o deset let později se kníže Kazimír II. stal nejvyšším zemským hejtmanem ve Slezsku. Právě z té podoby pochází znak Těšínského knížectví – jednohlavý zlatý orel v modrém poli.

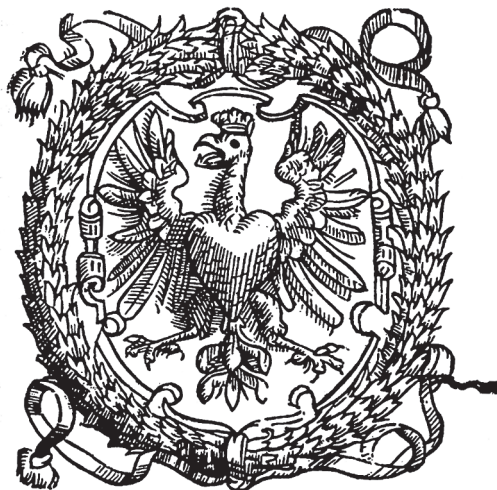
OD LUTERSTVÍ KE KATOLICISMU

V roce 1528 se stal novým knížetem Václav III. Adam, který byl teprve čtyřletý a tak se poručnické správy ujala jeho matka, kněžna Anna Braniborsko-Ansbašská spolu s moravským magnátem Janem z Pernštejna, jehož dceru si Václav vzal v roce 1540 za ženu. To již v Českém království vládli Habsburkové a docházelo ke stále ostřejším náboženským sporům mezi katolíky a protestanty. Císař Ferdinand I. roku 1532 udělil Těšínu právo pečetit červeným voskem a o devět let později došlo vzhledem k tureckému nebezpečí k posílení městských hradeb. Mnohem důležitější změna se však odehrála v roce 1545, kdy se Václav III. Adam ujal vlády, přešel na protestantskou víru a začal zavádět luterství. Myšlenky Martina Luthera se na rozdíl od Husova vystoupení setkaly ve Slezsku s velkým ohlasem, především mezi německy mluvícím obyvatelstvem a našly podporu i mezi zdejšími knížaty. Jako první z nich přestoupil na novou víru již v roce 1521 lehnický, březský a volovský kníže Bedřich II., jehož brzy následovala další knížata. Také na Těšínsku se luterství šířilo víceméně živelně a ve chvíli, kdy Václav III. Adam přebíral správu knížectví, bylo již převládajícím náboženstvím, a proto krok nového knížete nezbudil žádný odpor. Františkánský a dominikánský klášter ve městě byly zrušeny a na místě dominikánských zahrad založil kníže Nové město. Samotný Těšín byl v roce 1552 zachvácen velkým požárem a roku 1570 zasažen morovou epidemií. Jako zajímavost si uvedme mravnostní artikuly pro městskou radu těšínskou, které kníže sepsal v roce 1573.

Vláda Václava III. Adama nebyla právě úspěšná – v knížectví se zvyšovalo náboženské napětí, vysoké náklady dvora spolu se zálibou knížete ve válčení vedly nejprve k dluhům a později k prodeji části knížecích komorních statků, které se od roku 1572 změnily ve „svobodná stavovská panství“ frýdecké, fryštácké a bílské, došlo k silné migraci uherských Valachů, kteří utíkali před Turky do jižních hornatých oblastí Těšínska, kde se věnovali pastevectví. Přes knížectví také několikrát protáhla vojska mířící na uherské bojiště proti Osmanům či ustupující před jejich tlakem.

Když v roce 1579 přejímala vládu po zemřelém manželovi jeho druhá choť, saská princezna Kateřina Sedena (Sidonie), již si po ovdovění vzal v roce 1566, bylo knížectví v těžké situaci, kterou ještě umocnily další průtahy vojsk a především morová epidemie v roce 1585, která si jen ve městě vyžádala na tři tisíce obětí. O dva roky později se Těšínsko stalo místem polského vpádu, který byl odpovědí na snahy Maxmiliána Habsburského získat polskou královskou korunu. Na druhou stranu dokázala kněžna přes odpor šlechty prosadit roku 1592 přijetí prvního psaného zemského zákoníku Těšínského knížectví vydaného již v roce 1573 jejím manželem, v němž byla upravena práva a povinnosti šlechty i poddaných. Silný vliv češtiny, který trval od husitských válek, se projevil mj. tím, že kodifikace zemského práva stanovila povinnost vést soudní pře v češtině a překládat do češtiny i dokumenty sepsané v dalších dvou zemských jazycích, latině a němčině. Kněžna měla také významný podíl na vydání dvou církevních nařízení, která v zemi právně zakotvovala

Ukážení Zemské Knížectví Těšínského.

Wtřicátého Leta M. D. I. XXIII.

Zemské zřízení knížectví Těšínského